

УДК. 332.12:664.1

### **Стратегія ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу.**

Розкошна О.А., к.е.н. доцент Сумський національний аграрний університет

Гончарова М.Л., асистент кафедри менеджменту Української академії банківської справи

*Постановка проблеми.* Одним з найбільш актуальних завдань розвитку економіки України в ринкових умовах є створення умов ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Досить гострою ця проблема є як для агропромислового комплексу країни так і цукробурякового підкомплексу зокрема. Занепад останнього під час економічної кризи 90–х років 20-го століття призвів до значного скорочення посівних площ цукрових буряків та істотного зменшення обсягів виробництва цукросировини і цукру, а в кінцевому підсумку до низької ефективності або ж збитковості господарюючих суб'єктів. Як свідчать експерти, сьогодні в більшості українських підприємств вагомим кризоутворюючим чинником є неналежний рівень стратегічного планування, концентрації зусиль на вирішенні поточних завдань та оперативного управління. Отже, практичне розв'язання проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення ефективної роботи господарюючих суб'єктів цукробурякового підкомплексу не тільки сьогодні, але й у перспективі залежить від ступеня освоєння методології стратегічного планування. При цьому дуже важливо створити сприятливі умови для вітчизняного цукровиробництва, удосконалити організаційні і структурні відносини в підприємствах цукробурякового підкомплексу, економічні зв'язки і методи управління. Все це зумовлює актуальність і необхідність розробки стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій* свідчить про те, що проблемами функціонування цукробурякового підкомплексу в Україні займаються такі провідні науковці, як: Є.В. Імас, О.М. Шпичак, М.Ю. Коденська, А.В. Фурса, М.М. Ярчук та інші. Але слід зауважити, що основна увага приділяється аналізу кризових явищ в підприємствах цукробурякового підкомплексу, у той час як, на наш погляд, основний акцент потрібно зробити на відсутність чіткої економічної стратегії розвитку господарюючих суб'єктів цукробурякового підкомплексу та ефективної системи стратегічного планування.

*У зв'язку з цим метою даної статті* є формулювання і теоретичне обґрунтування наукових засад стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу.

*Виклад основного матеріалу.* Поняття "стратегія" в галузі управління підприємством як соціально-економічною системою традиційно є довгостроковий комплексний план дій керівництва з відповідним колективом, спрямований на досягнення місії організації, чітко визначених цілей і ґрунтується на реальних можливостях організації з огляду на умови, у яких вона функціонує.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що існує неоднозначність у трактуванні поняття "стратегія". Проте переважна більшість дослідників розуміє стратегію як сукупність таких обов'язкових елементів, як цілі та засоби їх досягнення [1].

Ми вважаємо за необхідне підкреслити, що в даній статті стратегія розглядатиметься не як загальна економічна категорія, а як окремий її тип, а саме - стратегія ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу.

На початку формування стратегії ефективного розвитку цукробурякового підкомплексу, звернемо особливу увагу на те, що останню значною мірою формують чинники, які впливають безпосередньо або опосередковано на розвиток підкомплексу,

обумовлюючи його організаційно-економічну специфіку, а саме: наявність та діяльність підприємств і організацій, які входять до складу цукробурякового підкомплексу, їх взаємовідносини між собою, увага до них з боку держави і місцевих органів влади; природно-кліматичні фактори, які притаманні окремому регіону і значною мірою визначають специфіку цукробурякового підкомплексу та зумовлюють основні напрямки його розвитку; поглиблення інтеграційних процесів в системі “вирощування цукрових буряків – переробка – реалізація цукру”; наявність матеріальних і фінансових ресурсів для функціонування та подальшого розвитку складових цукробурякового підкомплексу. Окрім вище вказаних факторів існує ціла низка інших, які також впливають на формування стратегії. Однак наведений нами перелік факторів в найбільшій мірі зумовлює належний рівень ефективності функціонування та розвитку цукробурякового підкомплексу.

Отже, під стратегією ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу слід розуміти комплексний план заходів, який інтегрує основні цілі підприємств підкомплексу, норми і дії їх виробничо-господарської діяльності в єдине ціле, спрямовує на стабілізацію та підвищення ефективності виробництва шляхом концентрації і оптимального розподілу обмежених виробничих ресурсів суб'єктів господарювання з метою кращого задоволення потреб споживачів в кінцевій продукції.

Основними складовими процесу визначення стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу регіону є предмет, об'єкт, суб'єкт та принципи формування. Представимо сутність вище вказаних складових елементів.

Так, предметом стратегії ефективного розвитку цукробурякового підкомплексу, на наш погляд має бути система взаємозв'язків та взаємовідносин між суб'єктами господарювання підкомплексу (цукровими заводами, бурякосійними підприємствами та ін.) і державою, підприємствами цукробурякового підкомплексу і конкурентами, споживачами, постачальниками та ін.

Об'єктом слід вважати сукупність організаційно-економічних процесів у підприємницькій діяльності суб'єктів підкомплексу, яка спрямована на отримання прибутку на основі поєднання індивідуальної і суспільної вигоди на засадах самостійності, ризику, відповідальності та інноваційності.

Суб'єктами досліджуваної стратегії є підприємства (бурякосійні господарства, цукрові заводи, підприємства з реалізації цукру та ін.), держава, з тією відмінністю, що інтереси суб'єктів господарювання підкомплексу представлені безпосередньо, а інтереси держави – опосередковано, через різноманітні інститути.

Принципи формування стратегії ефективного розвитку цукробурякових підприємств підкомплексу в регіоні повинні відображати як тактичні, так і стратегічні вектори. Частина їх можуть бути постійними, тобто не змінюватися впродовж реалізації стратегії або деякого проміжку часу. Інші можуть мати кон'юнктурний характер, тобто коригуватися залежно від ситуації.

Основними принципами побудови стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу є такі: взаємозв'язок стратегій ефективного розвитку цукробурякового підкомплексу в регіоні та країні в цілому; дотримання законодавчих норм та активний вплив на їх формування з метою реалізації власних інтересів; врахування особливостей цукробурякового підкомплексу на регіональному рівні; узгодженості або партнерства та міри відповідальності за економічні результати діяльності; програмно-цільового підходу до розробки зазначеної стратегії.

На нашу думку, в сучасних умовах розробка стратегії неможлива без застосування прогностичного підходу, який є важливим інструментом при розробці стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу. Саме такий підхід щодо визначення стратегії створює передумови для індикативного планування. Прогноз повинен враховувати основні напрями науково-технічного прогресу в цукробуряковій галузі, що сприятиме її динамічному розвитку.

Різноманітні природні, економічні, соціальні і екологічні умови в бурякосіючих регіонах України потребують особливо ретельного підходу щодо прогнозування розвитку сировинних зон цукрових заводів. Вирішення цієї проблеми необхідно починати на рівні регіону. Для розвитку ринку виробництва цукрових буряків і цукру ефективним є використання цільових програм, які розробляються на основі довгострокових прогнозів. Такі взаємопов'язані програми забезпечують стійке зростання темпів виробництва цукрових буряків і цукру, їх переробку і реалізацію. При розробці цільових регіональних програм необхідно враховувати потреби в цукрі не тільки тих регіонів, які виробляють цукор, а й держави в цілому. До того ж потрібно вивчити матеріально-технічні можливості і рівень спеціалізації виробництва окремих регіонів, зон бурякоущільнення [2].

Ми вважаємо, що розробку цільових програм на регіональному рівні в цукробуряковому підкомплексі доцільно здійснювати за трьома етапами, а саме:

1. На першому етапі необхідно на державному рівні створити сприятливі умови виробникам, переробникам та інвесторам для стимулювання їх участі у вирішенні нагальних проблем; підготувати нормативно-правову та технологічну бази. Складниками цих заходів мають стати аналітично-оціночні роботи, що визначають державні і регіональні пріоритети, дослідження кон'юнктури ринку щодо сировини та потреб у продукції, здійснення комплексу науково-технічних і маркетингових досліджень, організаційних та виробничих заходів.

2. На другому етапі необхідно визначати інноваційно-інвестиційні підходи, які забезпечать зростання обсягів виробництва продукції, використання відходів вторинної сировини, зменшення обсягів утворення відходів та негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище, подальший розвиток і вдосконалення системи управління утилізацією відходів, тиражування найбільш ефективних проектів щодо використання відходів та ресурсозберігаючих технологій.

3. На третьому етапі має бути передбачено широке впровадження маловідходних технологій, перехід до замкнених циклів ресурсоспоживання, а також вироблення нової промислової ідеології, тобто вже на стадії проектування виробництва продукції передбачаються заходи щодо забезпечення утилізації або видалення відходів, які будуть утворені в процесі виробництва продукції.

*Висновки.* Отже, вищевикладене надає можливість стверджувати про необхідність комплексного та системного підходу до визначення методологічних основ формування і реалізації стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу.

#### **Література:**

1. Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент. – К., 2002. – С.26-28.
2. Костенко А.В. Формирование производственной стратегии на сахарном заводе // Сахар. – 2002. - № 5. – С. 20-23.

### **Анотація**

Розкошна О.А., Гончарова М.Л. Стратегія ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу.

У статті розглянуто наукові засади та методичні підходи формування стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу, а саме: надано авторське визначення стратегії ефективного розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу, сформовано систему принципів побудови даної стратегії, розроблено організаційний механізм формування цільових регіональних програм в цукробуряковому підкомплексі.

### **Аннотация**

Роскошная Е.А., Гончарова М.Л. Стратегия эффективного развития предприятий свеклосахарного подкомплекса

В статье рассмотрены научные основы и методические подходы формирования стратегии эффективного развития предприятий свеклосахарного подкомплекса, а именно: предоставлено авторское определение стратегии эффективного развития предприятий свеклосахарного подкомплекса, сформирована система принципов построения данной стратегии, разработан организационный механизм формирования целевых региональных программ в свеклосахарном подкомплексе.

### **Summary**

Roskoshnaya L., Goncharova M.L. The strategy of beet-sugar sub complex enterprises' effective development

The article examines the scientific basis and some methodical approaches in forming of enterprises' effective development in beet-sugar sub complex, namely: there given an author's definition of beet-sugar sub complex enterprises' effective development, there formed a system of the given strategy construction principles, there worked out a special regional programs forming mechanism in beet-sugar sub complex.